

ФІНАНСОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Дяченко В.В.

Київський національний університет технологій та дизайну

Стаття присвячена визначенню фінансової конкурентоспроможності, як однієї із складових фінансово-економічної безпеки підприємства. Під час дослідження було охарактеризовано поняття фінансової конкурентоспроможності підприємства та діагностику її оцінки. Значна увага у статті приділяється аналізу фінансового стану підприємств оптової торгівлі періоду 2014–2017 рр., моделям оцінки фінансової конкурентоспроможності та фінансової безпеки підприємства.

Ключові слова: фінансова конкурентоспроможність, фінансова безпека підприємства, моделі оцінки фінансової конкурентоспроможності, фінансовий стан підприємств, оцінка фінансової безпеки, банкрутство.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання особливої актуальності набувають питання, пов'язані з пошуком засобів підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Ситуація, яку сьогодні простежуємо у вітчизняній економіці, пов'язана з нестачею власних фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва, нерациональною структурою капіталу й неефективною політикою фінансування їхньої фінансово-господарської діяльності. Усе вищезазначене негативно впливає на обсяги отриманого прибутку та спричиняє збитковість і банкрутство підприємств.

Потребують розгляду питання фінансового контролю та моніторингу за процесами фінансового оздоровлення й адаптації вітчизняних підприємств до динамічного ринкового середовища, формування умов для забезпечення їх самофінансування, а також створення можливостей для розширеного відтворення, підвищення фінансової результативності їхньої діяльності. За таких обставин надзвичайно важливим стає вирішення питань, пов'язаних із формуванням набору індикаторів для установлення рівня фінансової конкурентоспроможності, який дасть змогу усунути негативні тенденції у фінансово-господарській діяльності підприємства, сприятиме підвищенню ефективності використання внутрішніх резервів і зростанню конкурентного потенціалу підприємства на основі формування ефективної політики фінансування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання фінансової конкурентоспроможності розглядали багато науковців, таких як: А. Поддєрогін, І. Ансофф, Р. Сайфуллін, Ю. Смірнов, Н. Педченко, У. Бівер, М. Білопольський, Т. Клебанова, Г. Кузнецов, Е. Хелфферт, В. Хорн, А. Загорський.

У своїх роботах А.Л. Загорський зазначає, що фінансова конкурентоспроможність визначається фінансовою стійкістю (для чого застосовують коефіцієнти фінансової незалежності, стійкості, забезпеченості власними оборотними активами й т. ін.), платоспроможністю (абсолютною, швидкою та загальною ліквідністю, мобільністю оборотних коштів, часткою простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості), швидкістю обороту капіталу (оборотністю активів, власного капіталу, оборотних коштів і їхньої матеріальної частини, дебіторської й кредиторської заборгованості), прибутковістю (рентабельністю активів, використаням виробничих фондів, оборотних коштів, праці, власного капіталу, продажів) [3].

Г.П. Кузнецов визначає фінансову конкурентоспроможність як здатність підприємства фінансувати свій сталий розвиток, забезпечуючи при цьому нормальну для цієї сфери окупність вкладень, рентабельність і збільшення ціни бізнесу [7, с. 7].

Н.С. Педченко поняття фінансової конкурентоспроможності трактує як можливість виживання підприємства в умовах постійної конкурентної боротьби завдяки наявності значного внутрішнього фінансового потенціалу підприємства [8].

Т.С. Клебанова описує фінансову конкурентоспроможність як комплексне поняття, яке відображає ефективність процесів формування й розміщення фінансових ресурсів [4, с. 194].

Ю.О. Смірнов під фінансовою конкурентоспроможністю підприємства розуміє здатність здійснювати конкурентну боротьбу в мінливих ринкових умовах, підтримуючи таку структуру капіталу, яка забезпечує кредитоспроможність і зростання ринкової вартості підприємства [9, с. 6].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на результати проведених досліджень, неузгодженими залишаються питання щодо розробки і впровадження оптимальної та ефективної оцінки фінансової конкурентоспроможності та її зв'язок за фінансовою безпекою підприємства.

Формулювання цілей статті. Завданнями статті є теоретичне обґрунтування сутності фінансової конкурентоспроможності, запровадження моделей її оцінки та обґрунтування її зв'язку з фінансовою безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу. Конкурентоспроможність фінансів підприємства тісно пов'язана з його фінансовою діяльністю. Фінансова діяльність підприємства забезпечує: нормальне та стабільне функціонування підприємства, ефективне використання власних та запозичених коштів, економічний розвиток підприємства, підтримка фінансового стану підприємства. Тобто від фінансової діяльності залежить подальший розвиток підприємства, ефективність його функціонування та його конкурентоспроможність.

Критерії, які визначають рівень конкурентоспроможності фінансів, повинні відображати фінансовий стан підприємства у часовому вимірі: враховувати фінансові показники минулого господарського періоду і гарантувати конкурентоспроможність фінансів у майбутньому.

При оцінюванні фінансової конкурентоспроможності суб'єктів господарювання, слід брати до уваги показники мікроекономічної фінансової ефективності. Це результати фінансово-економічної діяльності, фінансовий стан підприємства, його рентабельність та платоспроможність. Вони окреслюють позиції підприємства на ринку, тобто його роль і фінансову спроможність та можливість утримання тривалої переваги по відношенню до конкурентів.

Для оцінки фінансової конкурентоспроможності використаємо критерій фінансового стану підприємства, який розраховується за формулою [2; 5]:

$$\Phi n = 0,29K_{авт} + 0,2K_{пл} + 0,36K_{абс.лікв} + 0,15K_{обор} \quad (1)$$

$K_{авт}$ – коефіцієнт автономії організації;

$K_{пл}$ – коефіцієнт платоспроможності організації;

$K_{абс.лікв}$ – коефіцієнт абсолютної ліквідності організації;

$K_{обор}$ – коефіцієнт оборотності обігових засобів.

Загалом цей критерій є складовою частиною формули інтегральної оцінки конкурентоспроможності, але його використовують і для оцінки фінансового стану підприємства та його тенденції. Тобто, він є саме фінансовою складовою в інтегральній формулі оцінки конкурентоспроможності, яка ще включає в себе оцінку збуту підприємства, конкурентоспроможність його продукції та ефективність її виробництва.

Високою популярністю користується підхід Альтмана. Хоча він і оцінює ризик банкрутства підприємства, проте в його розрахунок входять основні показники фінансового стану підприємства, які формують його фінансову конкурентоспроможність. Загалом цей підхід можна використовувати й для оцінки фінансової конкурентоспроможності, адже якщо нема ризику банкрутства, то підприємство має задовільні показники фінансової діяльності і забезпечує свою фінансову безпеку.

Банкрутство є результатом остаточного падіння фінансової конкурентоспроможності підприємства, адже головною причиною неспроможності і банкрутства підприємства в умовах ринкової економіки полягає в неплатоспроможності, обумовленій відсутністю оборотних коштів, інфляцією і фінансовою недостатністю.

При побудові свого індексу Альтман проаналізував дані 66 підприємств, половина яких збанкрутіла. Він досліджував 22 коефіцієнти, які могли б бути корисні при прогнозуванні можливого банкрутства підприємства. З цих показників були відібрані 5 найбільш значущих і на їх основі побудована регресійна модель. Її можна подати у такому вигляді [11]:

$$Z = 1,2K_{об} + 1,4K_{пл} + 3,3K_p + 0,6K_n + 1,0K_{от}, \quad (2)$$

де $K_{об}$ – частка чистого оборотного капіталу в активах;

$K_{пл}$ – рентабельність активів, обчислена по нерозподіленому прибутку;

K_p – рентабельність активів, обчислена по балансовому прибутку;

K_n – коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу;

$K_{от}$ – віддача всіх активів.

У дану модель входять показники ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності і ринкової активності. Залежно від значення Z прогнозують ймовірність банкрутства [11]:

$Z < 1,81$ – ймовірність банкрутства дуже висока;

$1,81 < Z < 2,765$ – ймовірність банкрутства середня;

$2,765 < Z < 2,99$ – ймовірність банкрутства невелика;

$Z > 2,99$ – ймовірність банкрутства незначна.

Альтернативою підходу Альтмана може бути модель О. Терещенка. Модель О. Терещенка має три нормативні значення для оцінки ймовірності банкрутства на підприємстві:

• коли $Z_{ТЕР} > 2$ – банкрутство не загрожує;

• коли $1 < Z_{ТЕР} < 2$ – фінансова стійкість порушена;

• коли $0 < Z_{ТЕР} < 1$ – існує загроза банкрутства.

Тобто, коли $Z_{ТЕР} > 2$ – у підприємства непогані довгострокові перспективи, а якщо $0 < Z_{ТЕР} < 1$ – банкрутство більш ніж ймовірне. [10]

Загальна формула для отримання значення скорингу для моделі Терещенка має вигляд звичайного многочлена [10]:

$$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6 \quad (3)$$

де X_1 – грошовий потік / зобов'язання;

X_2 – валюта балансу / зобов'язання;

X_3 – чистий прибуток / баланс;

X_4 – чистий прибуток / виручка;

X_5 – виробничі запаси / виручка;

X_6 – виручка / основний капітал.

Модель дозволяє виявити в якому фінансовому стані знаходиться підприємство, використовує основні фінансові показники підприємства, що дозволяє використовувати цю модель для оцінки фінансової конкурентоспроможності підприємства.

Для оцінки фінансової конкурентоспроможності як складової фінансової безпеки було обстежено 32 підприємства оптової торгівлі за статистичними даними наведеними у балансі та звіті про фінансові результати.

Також, була проведена інтегральна оцінка фінансової безпеки даних підприємств [1].

Отримані дані зведені до середнього значення та представлені у таблиці.

Таблиця 1

Оцінка підприємства оптової торгівлі за представленими моделями

Модель оцінки	Роки			
	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Критерій фінансового стану підприємства	1,41	1,47	1,28	0,93
Індекс Альтмана	7,57	7,81	7,16	5,37
Модель Терещенка	19,1	19,76	15,86	8,51
Інтегральний показник рівня фінансової безпеки	19,6	20,46	18,41	13,81

Я висуваю гіпотезу, що зв'язок між двома моделями не може бути відхиленням.

Для знаходження зв'язку між моделями та інтегральною оцінкою фінансової безпеки використаємо значення кореляційної залежності Пірсона. Кореляція дозволить виявити ступінь залежності між отриманими показниками [6]. Кореляція приймає значення від -1 до 1, тож використову-

ючи статистичну функцію КОРРЕЛ у програмі Microsoft Excel розрахуємо залежність між моделями та перенесемо результати у таблицю 2.

Таблиця 2
Кореляційна залежність між моделями оцінки фінансової конкурентоспроможності та інтегральною оцінкою фінансової безпеки

Назва моделі	Значення
Критерій фінансового стану до підходу Альтмана	0,995908907
Критерій фінансового стану до моделі Терещенка	0,99869165
Критерій фінансового стану до інтегральної оцінки фінансової безпеки	0,998281916
Підхід Альтмана до моделі Терещенка	0,993959767
Підхід Альтмана до інтегральної оцінки фінансової безпеки	0,998989954
Модель Терещенка до інтегральної оцінки фінансової безпеки	0,995334956

За результати розрахунків всі значення кореляції майже дорівнюють 1, тобто зв'язок між всіма моделями оцінки та інтегральною оцінкою фінансової безпеки дуже високий, що дозволяє стверджувати про взаємозв'язок між забезпеченням фінансової конкурентоспроможності та фінансової безпеки.

Рекомендується застосування моделі Терещенка, адже вона зручна в застосуванні, розроблена на використанні вітчизняних статистичних даних, враховує галузеві особливості підприємства та сучасну міжнародну практику.

Для оцінки фінансової конкурентоспроможності були розраховані коефіцієнти автономії, стійкості, платоспроможності, ліквідності та оборотності. Серед усіх розрахованих показників для підприємств оптової торгівлі за 2015-2017 рр., коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, має найбільш зв'язок з запропонованою моделлю оцінки фінансової конкурентоспроможності як складової фінансової безпеки підприємства. Цей показник розраховується за формулою:

$$O_{\text{кз}} = \frac{\text{Собівартість продукції}}{\text{Середньорічна сума кредиторської заборгованості}} \quad (4)$$

Саме цей показник має найщільніший зв'язок з моделлю Терещенка, що відображено у таблиці 3.

Список літератури:

1. Вергун А.М. Прогнозування рівня фінансової безпеки підприємств легкої промисловості / А.М. Вергун // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – № 1(187). – С. 342-358.
2. Герасимчук Н.А. Організація виробництва: навч. посібник / Герасимчук Н.А., Кондратюк О.І., Вікарчук О.І. – Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. Житомир, 2009. – 244 с.
3. Загорский А.Л. Конкурентоспособность интегрированных бизнес-групп / А.Л. Загорский. – СПб.: РОСТ, 2008. – 342 с.
4. Клебанова Т.С. Оценка финансовой конкурентоспособности предприятий на основе использования панельных данных / Т.С. Клебанова, Е.А. Сергиенко, Л.С. Гурьянова // Конкурентоспроможність: проблеми теорії та практики : монографія. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2009. – 264 с.
5. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства : Навчальний посібник / С.М. Клименко, О.С. Дуброва. – К.: КНЕУ, 2008. – 520 с.
6. Кобзарь А.И. Прикладная математическая статистика. Для инженеров и научных работников. – Москва: Физматлит, 2006. – 816 с.
7. Кузнецов Г.П. Финансовая конкурентоспособность предприятий сферы транспортно-экспедиционных услуг / Г.П. Кузнецов ; СПбГИЭУ. – СПб., 2008. – 142 с.
8. Педченко Н.С. Моніторинг фінансової конкурентоспроможності підприємств [Текст]: монографія / Н.С. Педченко. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2007. – 103 с.

Таблиця 3

Кореляційний зв'язок моделі Терещенка з оборотністю кредиторської заборгованості

Назва показника	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Модель Терещенка	19,76	15,86	8,51
Оборотність кредиторської заборгованості	10,3	8,4	4,3
Кореляційний зв'язок моделі Терещенка з оборотністю кредиторської заборгованості	0,999		

Оцінивши підприємства за моделлю Терещенка та інтегральною оцінкою фінансової безпеки, можна стверджувати, що фінансова конкурентоспроможність має суттєвий вплив на фінансову безпеку підприємства. А показником, який відображає зв'язок між фінансовою конкурентоспроможністю та фінансовою безпекою, є оборотність кредиторської заборгованості. Цей показник є доцільним у використанні при збільшенні на підприємстві дебіторської заборгованості, яка вплинула і на збільшення кредиторської, або коли підприємство має негативну тенденцію збільшення кредиторської заборгованості.

Висновки. Конкурентоспроможність підприємства забезпечує фінансову безпеку і гарантує її стійке формування, що дозволяє підприємству утримувати стійкі позиції на ринку та мати стабільний фінансовий стан.

Під час оцінки фінансової конкурентоспроможності передусім звертають увагу на зниження ліквідності, підвищення кредиторської та дебіторської заборгованості, зниження фінансової стабільності підприємства. Все це також впливає і на фінансово-економічну безпеку підприємства, його фінансові ризики.

Для оцінки фінансової конкурентоспроможності як складової фінансової безпеки підприємства доцільним є використання моделі Терещенка. Ця модель має тісний зв'язок з інтегральною оцінкою фінансової безпеки, була розроблена на основі вітчизняних підприємств та має сучасну практику у використанні.

Якщо ж фінансова конкурентоспроможність та безпека підприємства погіршуються за рахунок кредиторської заборгованості, то доцільним буде використання коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості для аналізу стану фінансової конкурентоспроможності та безпеки підприємства.

9. Смірнов Ю.О. Формування механізму управління фінансовою конкурентоспроможністю підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Ю.О. Смірнов ; Київський нац. екон. ун-т. – Маріуполь: Приазовський держ. техн. ун-т Мін. освіти і науки України, 2007. – 18 с.
10. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2008. – 272 с.
11. Фінансова безпека підприємств і банківських установ [Текст] : монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А.О. Спіфанова [А.О. Спіфанов, О.Л. Пластун, В.С. Домбровський та ін]. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 295 с.

Дяченко В.В.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

ФИНАНСОВАЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

Статья посвящена определению финансовой конкурентоспособности, как одной из составляющих финансово-экономической безопасности предприятия. В ходе исследования были охарактеризованы понятия финансовой конкурентоспособности предприятия и диагностику ее оценки. Значительное внимание в статье уделяется анализу финансового состояния предприятий оптовой торговли периода 2014-2017 гг., моделям оценки финансовой конкурентоспособности и финансовой безопасности предприятия.

Ключевые слова: финансовая конкурентоспособность, финансовая безопасность предприятия, модели оценки финансовой конкурентоспособности, оценка финансовой безопасности, банкротство.

Diachenko V.V.

Kiev National University of Technology and Design

FINANCIAL COMPETITIVENESS AS A COMPONENT OF ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY

Summary

The article is devoted to the definition of financial competitiveness, as one of the components of financial and economic security of an enterprise. In the course of the study, the concepts of financial competitiveness of an enterprise and the diagnosis of its assessment were characterized. Considerable attention in the article is paid to the analysis of the financial condition of the wholesale enterprises of the period 2014-2017, models for assessing the financial competitiveness and financial security of the enterprise.

Keywords: financial competitiveness, financial security of an enterprise, models for assessing financial competitiveness, financial security assessment, bankruptcy.